

SØNDERJYLLANDS KREDITFORENING

Af

Alfred Koefoed.

De danske Kreditforeningers Grundlov af ²⁰/₆ 1850 tillod kun Oprettelse af Kreditforeninger for Belaaning af Grundejendomme i Kongeriget.

Ved Lov af ¹⁹/₂ 1861 bemyndigedes Indenrigsministeriet til at give de iflg. Lov af ²⁰/₆ 1850 oprettede Kreditforeninger Ret til at optage Interessenter fra andre Landsdele, hvorefter Vest- og sønderjydsk Kreditforenings Udlaansvirksomhed udvidedes med den nordvestlige Del af Hertugdømmet Slesvig, nemlig Haderslev Vesteramt, Tønder Amt med Undtagelse af Viding og Bøkking Herreder, Østerland, Før og Sild samt Løgumkloster Amt. Efter 1864 ophørte naturligvis Udlaanet i Sønderjylland.

Medens Kreditforeningsvæsenet og dermed Realkreditens systematiske Ordning har haft en saa rivende Udvikling i Danmark i Tiden efter 1864, har dette saa langtfra været Tilfældet i Sønderjylland. Her har saaledes Ejere af Byejendomme og Huse paa Landet ikke haft Adgang til Optagelse af Kreditforeningslaan — og Landejendomsbesiddere var henvist til at søge saadanne i rent tyske Pengeinstitutter, de saakaldte Kielerkasser: „Landschaftlicher Kreditverband für die Provinz Schleswig-Holstein“ og

„Schleswig-Holsteinische Landschaft“. Endvidere ydede Hypothekbanken „Preussische Central-Bodenkredit A. G.“ i Berlin kreditforeningslignende Laan i Landejendomme. I Følge en Opgørelse af Bankdirektør Hübbe i Haderslev havde disse 3 tyske Pengeinstitutter ved Krigens Slutning et samlet Udlaan paa c. 100 Mill. Mark i Nordslesvig.

Efter Vaabenstilstanden maatte Afviklingen af Mark-prioriteterne og Realkreditens fremtidige Udformning være en Tanke, der ret snart meldte sig hos de sønderjydske Grundejere. Og det var kun rimeligt, at man rettede Blikket mod det fremtidige Fædreland og dettes saa godt organiserede og vel virkende Kreditforeningsvæsen, udviklet og vokset frem paa Andelsprincipets sunde Grundlag.

Ganske naturligt opstod Tanken om at oprette en Kreditforening hos de sønderjydske Landmænd, thi af de sønderjydske Grundejere havde kun disse — som før nævnt — i Praxis haft Lejlighed til at stifte Bekendtskab med Pengeinstitutter af denne Art. Det blev da ogsaa et Udvalg af kendte Landmænd, som sammen med Lederne af „Nordslesvigsk Kreditforening“ arbejdede for Oprettelsen af en Kreditforening for Sønderjylland. Det maa her bemærkes, at „Nordslesvigsk Kreditforening“ ikke hvilede paa de samme Principer som de danske Kreditforeninger. Dens Opgave var nemlig at sikre dansk Jord i dansk Eje, idet den hjalp uformuende unge Mænd til Jord med Laan mod Pantsikkerhed længst tilbage i Prioritetsrækken. Dens Panteret var altsaa periferisk i Modsætning til de egentlige Kreditforeningers.

Sønderjyllands Kreditforening tænktes først anlagt som en ren Landkreditforening i Lighed med foran nævnte „Kielerkasser“, idet man gik ud fra, at det Landomraade, som ved Fredsslutningen vilde overgaa til Danmark, blev stort nok til en saadan Kreditforening. Man gik dog efter nogen Tids forberedende Arbejde og Forhandling over til et andet Grundlag, saaledes at den nye Kreditforening skulde give Laan saavel i By som paa Land, idet man

erkendte dels, at Laaneomraadet var lovlig lille til en ren Landkreditforening og dels, at Sikkerheden for Foreningens Forpligtelse vilde vinde ved større Alsidighed i Panternes Karakter.

Samtidig med at „Sønderjyllands Kreditforening“ fik Lovhjemmel, blev „Vest- og sønderjydsk Kreditforening“ berettiget til at udvide sit Virkeomraade til Tønder Amt, samt til Sognene Fol, Øster Lindet, Skodborg, Skrave Rødding, Lintrup, Hjerting og Hygom, medens 1) „Kreditforeningen for Kommuner i Danmark“, 2) „Kreditforeningen for industrielle Ejendomme“, 3) „Den nye Kreditforening for Købstadejendomme i Nørrejylland“, 4) „Kreditforeningen af Grundejere paa Landet i Jylland“, — der kun yder Laan i Stationsbyer og Flækker — og 5) „Kreditforeningen af Ejere af mindre Ejendomme paa Landet i Jylland“ fik Ret til Udlaansvirksomhed i samtlige genforenede Landsdele.

Sønderjyllands Kreditforening fik foreløbig Lovhjemmel ved Anordning fra Internationale Commission af $6/5$ 1920 og definitivt ved Lov af $28/7$ 1920, medens Statutterne blev stadfæstede af Indenrigsministeriet d. $1/10$ 1920.

Den første Vurdering blev udført d. $21/4$ 1920, men Effektueringen af Laanene kunde først, blandt andet paa Grund af Vanskeligheder ved Panteobligationernes Ekspedition paa Amtsretterne i Overgangstiden, begynde den 1. September s. A.

Sønderjyllands Kreditforening, til hvilken jeg fik et ret indgaaende Kendskab, da jeg sidste Foraar — efter Anmodning fra dens Ledelse — opholdt mig i Sønderjylland for at deltage i det forberedende Arbejde vedrørende Vurdering af Landejendomme, er anlagt efter dansk Mønster og har sit Sæde i Haderslev. Foreningen administreres af en Direktion paa 3 Medlemmer, hvoraf en er landbrugskyndig. Omraadet er delt i et passende Antal Repræsentantskabskredse med laaneindstillende Kredsrepræsentanter. Foruden Kredsrepræsentanterne har den nye Kreditforening

et tilsvarende Antal Repræsentanter, der kun har til Opgave at deltage i Repræsentantskabsmøderne. Repræsentantdistrikterne er delt i faa Distriktsvurderingskredse, hver med en Distriktsvurderingsmand, der staar i nøje Kontakt med Direktionen og som leder og affatter Vurderingsforretningerne sammen med den for hvert Sogn valgte Sognevurderingsmand, saaledes at Vurderingsforretningerne kan blive præget baade af Ensartethed og Lokalkendskab. Til Distriktsvurderingsmænd vælges ældre, til Sognevurderingsmænd yngre Folk, hvorved søges tilvejebragt et passende Forhold mellem de ældres og yngres Syn paa Sagerne. Direktionen udpeger selv Vurderingsmændene og vil i Fremtiden have let ved blandt den fra de yngre Aar opøvede Stab af Sognevurderingsmænd at finde særlig kvalificerede til de førende Poster som Distriktsvurderingsmænd. Til Vejledning for disse Vurderingsmænd blev der udarbejdet Instrukser og meget udførlige Vurderingsblanketter, der rigtigt udfyldt og gennemarbejdet vil afgive et særdeles godt Grundlag for Beregning af en Ejendoms Laaneværdi. Instruktionsmøder og Prøvevurderinger blev afholdt i de forskellige Egne af Landet, saaledes at Vurderingsmændene kom til at beskæftige sig med Ejendomme, hvis Jorder og Driftsmaade var typisk for deres Virkeomraade.

Ved Prøvevurderingerne af Landejendomme blev det lagt Vurderingsmændene paa Sinde at iagttage alle Forhold, der paavirker en Ejendoms Værdi, saaledes f. Eks. Beliggenhed for offentlig Vej, Station og Købstad etc., og særlig Vægt blev der lagt paa Beskrivelse af Bygninger og Jorder under nøje Hensyntagen til Arealets Overflade, Hældningsretning, Afvandingsforhold, foretagne eller paakrævede Grundforbedringsarbejder, Bonitet, Kultur, Driftsmaade, Foldudbytte m. m. — En saadan Beskrivelse viste Vurderingsmændene megen Lyst til og Forstaaelse af, derimod stod de naturligvis paa ret vaklende Grund, naar det gjaldt om at vurdere, prisbestemme en Ejendoms Bestanddele, Jord, Bygninger og Løsøre, samt foretage den statutmæssige Be-

regning af Værdien efter Indtægts-Overskuddet. Det sønderjydske Prisniveau var den Gang paa Grund af Højkonjunkturen i Forbindelse med Markkursens dybe Fald aldeles begrebsforvirrende, og selv om Vurderingsmændene søgte at hjælpe sig ved at tænke tilbage paa Pristal før Krigen, saa havde de jo dog Markkursen samt andre Afsætningsforhold til at vanskeliggøre en „danskparallel“ Vurdering. Derfor maatte de sønderjydske Kreditforeningsfolk anvende de dels erfaringsmæssigt anslaaede og dels statistisk beregnede Gennemsnitspristal for en længere Aarrække, som bruges i de danske Kreditforeninger, og afpasse disse efter lokale Forhold.

Der begæres gennemgaaende kun smaa Laan i Landejendomme. Grunden hertil er dels, at mange Ejendomme var lavt prioriterede og dels, at mange tyske Prioriteter var bleven afviklede under gunstige Kursforhold mod Stiftelse af danske Veksellaan. Det maa dog bemærkes, at en Del — og da fortrinsvis Folk, der regnedes til de mest driftige, og specielt Folk med gode Forbindelser i Kongeriget — havde forhastet sig med Afviklingen, troende at gøre en god Forretning, da Markkursen var i 40erne. Men paa den anden Side var der Eksempler paa, at Folk, der havde siddet haardt spændt for før Krigen og derfor besad en vis Angst for at indlade sig paa økonomiske Transaktioner, havde tøvet længst muligt med Prioritetsaffærerne og derved opnaet, at Salget af nogle Heste og Kreaturer, som paa det Tidspunkt repræsenterede svimlende Summer i Mark, var nok til at dække Indfrielsen af Gaardens Prioriteter. Indfrielsen af de ved Markprioriteternes Afvikling skabte danske Vexellaan vil i Almindelighed ikke kræve større Kreditforeningslaan, og det maa i flere Retninger anses for en stor Fordel for den unge Kreditforening, at Laanebegæret i første Omgang fortrinsvis kun har haft denne Prioritetsafvikling for Øje.

Mange Laanebegæringer var saa lave, at Kreditforeningen har set sig foranlediget til at søge ministeriel Tilladelse

til, at Laan, der ikke overstiger $30 \times$ Grundskattenetto-udbyttet (Reinertrag) i Kroner efter Pari Kurs, maa gives uden Vurderingsforretning og kun paa Grundlag af en kort Erklæring fra Repræsentanterne og Vurderingsmændene om Ejendommens Tilstand og Panteværdi. En Foranstaltning, der i en betydelig Grad betød en Aflastning af Vurderingsapparatet og stor Lettelse for alle Parter, ikke mindst i Kreditforeningens første saa arbejdsbebyrdede Tid. Man kan anstille en Sammenligning mellem „Reinertrag“ og Hartkorn i de gamle kongerigske Enklaver, idet disse var skyldsat i Hartkorn før 1864 og efter Reinertrag ved den tyske Bonitering i 70erne. Man vil da komme til det Resultat, at en Td. Hartkorn svarer til godt 40 Thaler Reinertrag. Et Laan paa $30 \times$ Reinertrag vil herefter svare til et Laan paa c. 3 200 Kr. pr. Td. Hartkorn.

Men foruden Begæringerne om „Reinertragslaan“, der forøvrigt hyppigt ligger en Del under ovennævnte Maximumsgrænse, ligger mange Laanebegæring, ledsaget af Vurderingsforretning, betydeligt under den statutmæssige Laanegrænse.

Vender vi os dernæst til Vurderingen af Byejeendomme, saa er disse ligeledes ledet efter de samme Retningslinier, som mangeaarig Erfaring har afstukket for de danske Kreditforeninger. Der findes bygningskyndige Vurderingsmænd og Repræsentanter saavel for Købstæder som for Stationsbyer, og disse har modtaget tilsvarende Instruktion som de landbrugskyndige.

Der begæres, ganske naturlig, forholdsvis større Laan i Byerne end paa Landet. Dette i Forbindelse med at flere danske Kreditforeninger har faaet Ret til Udlaan i de sønderjydske Byer, kan maaske bevirke, at Byvurderingerne af konkurrencelignende Hensyn kommer til at ligge i et noget højere Plan end Vurderingerne paa Landet, hvor Konkurrencehensyn kun i mindre Grad kan komme til at spille nogen Rolle, idet Sønderjyllands Kreditforening har Eneret paa Belaaning af Landejendomme i den største og bedste Del af Omraadet.

Som en naturlig Følge af, at Kreditforeningen oprindeligt var tænkt som en ren Landkreditforening, har den haft langt den største Tilgang fra Landejendomsbesiddere, der har optaget c. 80 % af de bevilgede Laan. Dette, i Forbindelse med, at de Laan, der begæres i Landejendomme, som sagt, gennemgaaende er saa smaa i Forhold til Panternes Værdi, vil virke hen til, at Sikkerheden for den samlede Obligationsmasse, gennem Debitorernes indbyrdes Solidaritet, bliver endog særdeles god. Der er Udsigt til, at 1. Serie — Genforeningsserien kaldet — vil blive lukket i Løbet af 2—3 Terminer, hvilket yderligere bør virke ansporende paa Købelysten og præge Kursen. Meget taler saaledes for, at „Genforeningsseriens“ Kasseobligationer, der er rentebærende med $4\frac{1}{2}$ %, og som udstedes i Stykker paa 100, 500, 1 000, 2 000 og 4 000 Kr., vil være et særdeles fint Anlægspapir, hvis Kurs bør staa paa Højde med de øvrige danske Fondspapirer af samme Type.

De med de førnævnte Prøvevurderinger forbundne Rejser og Ophold i Sønderjyllands forskellige Egne var i flere Henseender meget interessante — ikke mindst paa Grund af Tidspunktet — og gav rig Anledning til at lære Landets forskelligartede Natur og Jordbundsforhold at kende og til at faa et godt Indblik i de forskellige Egenes Landbrug og Driftsmaade.

Her skal i det følgende gives en kortfattet Skitsering af Sønderjyllands Bonitetsforhold samt et Resumé over den Del af Landbrugets almindelige Driftstilstand, som har Interesse i Forbindelse med Omtalen af den nye Kreditforening.

Jordbundsforholdene i Sønderjylland er, som allerede nævnt, meget forskelligartede. Paa Als er Boniteten, som bekendt, aldeles fortrinlig. Denne skønne Øs givtige Jordbund sporedes paa alt, saavel i By som paa Land. Endogsaa Øens Jernbane bar kendeligt Præg af den frugtbare Jord, Banelegemet hvilede paa. Banemateriellet og

Stationer var -- til Forskel fra de andre sønderjydske Baners — i velholdt Stand, Toggangen — selv paa dette yderst brændselsknappe Tidspunkt — hyppig, og Banen forrentede sig.

Langs hele Østkysten og et godt Stykke ind i Landet findes ligeledes udmærkede og frodige, tit noget svære Lerjorder. De lermuldede Jorder strækker sig noget dybere ind imod Landets Midtparti end Fjordene, hvorefter Boniteten aftager i Godhed med Overgange gennem mildere Lerjorder til sandblandede Jorder af forskellig Kvalitet, indtil den gaar over i overvejende rene Sandjorder i de nu hovedsagelig kultiverede og beplantede Flader, der strækker sig ned gennem Landets Midte. Disse Flader brydes dog af de tværs over Landet liggende lerede Højdedrag, som har affødt Anlægget af de sønderjydske Tværbaner, der — som Rodudløbere — er søgt hen til de gode Jordlag for at finde Næring.

Lige syd for Kongeaaen strækker de lerede Jorder sig mod Vest helt ud til Københoved og derfra mod Syd med Afbrydelser over Rødding til Egnen omkring Gram, hvor der endog findes ret udstrakte Skove paa Lerjorder.

Midtegnens sandede Jorder sender enkelte Steder Ud-løbere helt ind i det frodige Østlandskab, og disse skærer saaledes Østchausseen mellem Haderslev og Aabenraa syd for Knivsbjerg og mellem Aabenraa og Flensborg et Stykke nord for den store Hostrup Sø til et godt Stykke syd for den smukt beliggende Herregaard Søgaard. Endogsaa i det frugtbare Sundeved kan man træffe mindre Arealer med stærkt sandblandede Jorder.

Vestegnens Jorder er ligeledes overvejende af let Beskaffenhed; men Ydeevnen staar her gennemgaaende — takket være den af de store Engstrækninger betingede rieligere Staldgødningstilførsel — betydeligt over Midtegnens. Her findes dog ogsaa vestpaa Strøg med udmærket Bonitet, saaledes f. Eks. ved den i arkitektonisk Henseende enestaaende Landsby Møgeltønder og ved den be-

kendte gamle Herregaard Trøjborg, som hører til de Gaarde, der ligesom førnævnte Søgaard er bevaret paa danske Hænder ved ofervillige danske Pengemænds Hjælp.

Endelig har vi længst mod Vest de fede Marskenge, saaledes ved Hvidding, Rejsby, Skjærbæk, Ballum og Højer. Bemærkelsesværdigt er det, at det betydelige Inddæmningsforetagende ved Bredeaamundingen først, med Støtte af den preussiske Stat, blev fuldført under Krigen. Det 10 km lange Dige, der er 2 m højere end nogen Stormflods Vandstand, beskytter c. 5 000 ha produktivt Land, altsaa et meget fordelagtigt Anlæg med kun 2 m løb. Dæmning for hver beskyttet ha Land.

For nogenlunde at give et Billede af Bonitetsforskellen i de forskellige Amter er nedenfor anført en Oversigt over disses Hvedeareal. Brugeligt Talmateriale haves kun fra Aar 1900. I samme Oversigt er anført Amternes Kreaturbestand. Da denne blev saa stærkt reduceret under Krigen og langtfra var bragt paa Fode igen ved Tællingen i Oktober 1920, er nedenstaaende Tal taget fra de tyske Tællinger i 1912. Tallet fra Tønder Amt, der jo blev overskaaret af den nye Grænse, er konstrueret ved at forhøje Tallet for 1920 med c. 15 0/0, der under Hensyntagen til Tidspunktet for Tællingen (Oktober) maa anses for en beskeden Forhøjelsesprocent for dette Amt. (I Aabenraa Amt var Kreaturbestanden iflg. Statistisk Departement gaet ned med 15 0/0 fra 1912 til 1920).

Tabel I.

Amterne	Hvedearealer i 0/00 af Amtets Totalareal (1900)	Antal Kreaturer pr. 100 ha (1912)
Haderslev	16 0/00	59
Aabenraa	16 0/00	69
Sønderborg	53 0/00	78
Tønder	0. 8 0/00	56

Det var interessant at stifte Bekendtskab med den tyske Bonitering fra 70erne, efter hvilken Grundskattenetto-udbyttet (Reinertrag) som før nævnt er ansat. De tyske Kort med de kvalitetsbetegnede og opmaalte Bonitetszoner, i Forbindelse med Katasterudtogenes Jordklassificering, er gennemgaaende udmærkede Hjælpemidler til Bedømmelse af Jorden. Den tyske Bonitering svarer i Østegnen vedblivende ganske godt til det Resultat, man kommer til ved Bonitetsundersøgelse nu. Paa de lettere Vest- og Midt-egnsjorder vil Bonitetstaksterne derimod i Reglen synes lave, da disse Jorder oftest er kendelig ændret ved de siden 70erne stedfundne Kulturarbejder.

Landbruget syntes gennemgaaende at have ydet ret god Modstand mod Krigsaarenes nedbrydende Virkninger, naar der ses hen til, at Driftslederne saa mange Steder har været fraværende i flere Driftsperioder. Selvfølgelig havde Jordernes Kultur lidt en Del, og Ukrudt, navnlig Kvik, Følfod og Tidsler bredt sig. En væsentlig Grund til denne Kulturnedgang maa, foruden afsvækkede Gødnings-tilførsler og den hyppige Mangel paa Bedriftsledere og ordentlig Arbejdskraft, søges i, at Sædskiftet gennemgaaende var bleven forrykket og misbrugt i ikke ringe Grad. Ingen Brak og store Rodfrugtarealer, som naturligvis ikke altid fik den rette Pasning, var Parolen i Krigsaarene — og Virkningen heraf skulde jo nok sætte sine Spor.

Foruden at bringe Jordens Kultur paa Fode igen vil der være Opgaver nok for den sønderjydske Landmand at tage fat paa nu, da Betingelserne for den fulde Udnyttelse af hans Energi og Kraft foreligger. Thi selv om man saa mange veldrevne og velholdte Bedrifter, kunde man dog ikke være blind for, at Udlændigheden i flere Retninger havde virket hæmmende paa Landbruget.

Man forbavsedes saaledes f. Eks. over, at Udflytning, Mageskiftning, Skelretninger og andre Arronderingsforanstaltninger ikke var foretaget i mere udstrakt Grad end Tilfældet var. Det er meget almindeligt — navnlig i visse

Egne — at en Gaards Tilliggende ligger spredt i flere, ofte endog 10—15, tit meget uregelmæssigt formede, Lodder, og da selvfølgelig saadan, at en stor Del af Arealet ligger mindre godt for offentlig Vej. Forhold, der paa mange Maader virker uheldigt, ikke mindst ved at forøge en stor Del af vore Tidens betydelige Driftsudgifter.

Afvandingsforholdene vil sikkert i de kommende Aar give en Del Arbejde. Dels er Drænenes Pasning noget forsømt under Krigen, og dels findes der mange udrænedede, vandsyge Arealer, det være sig saavel Ager-, Eng- som Kærland. Bygningernes Vedligeholdelsestilstand var gennemgaaende ret god, selv om man jo nok kunde spore Krigsaarenes Materiale-mangel. Naar man saa stærkt forfaldne Bondegaardsbygninger, var disse i Regelen helt eller delvis ubenyttede. En saadan Affolkning af Bondegaardene kunde have flere Aarsager.

I de Aar, der gik forud for den nationale Rejsning og Kamp for Jorden, hærgedes Sønderjylland af en — ved Skuffelsen over § 5, ved Frygt for Prøjserkasernerne og ved den nationale Slappelse affødt — Emigrering, der stjal de danske Arbejdsnæver fra dansk Jord og bevirkede, at mange Bønderbrug kom i Handelen. I samme Retning virkede ogsaa Udvisning af Optanter, Optantbørn og Hjemløse. Særlig kneb det med Menneskemateriale i Tiden fra 1890—1905, idet Savnet af Børnene af de i 70erne og 80erne Udvandrede da mærkedes saa stærkt.

De fleste af disse Brug, der direkte eller indirekte prisgaves af de Danske, gik over paa tyske Hænder, men nogle blev dog opkøbt af behjertede, sønderjydske Bønder, der drev dem under deres egne Gaarde, hvorved de tilkøbte helt eller delvis ubenyttede Bygninger kom i Forfald.

Som en anden Grund til Affolkning af Bøndergaarde kan nævnes, at den tyske Lovgivning ikke har hindret Sammenlægning af Bøndergaarde, hvilket bl. a. Regeringen benyttede sig af til Optagelse af Bøndergaarde og Husmandsbrug under Domænegårdene.

Hestebesætningerne syntes gennemgaaende i ret god Stand og nogenlunde tilstrækkelige til Driften.

Kvægbesætningerne kneb det mere med; de var tit meget for smaa, og Kreaturerens Foderstand og hele Exterieur bar kendeligt Præg af Krigsaarenes Foderknaphed. I Vestegnen traf man baade stærkt opkrydset og rent Korthornskvæg. Paa Als var Besætningerne gennemgaaende og i Sundeved delvis af rød Anglerrace af lignende men lettere Type som paa Lolland. Paa nogle af Domænegaardene og andre store Gaarde traf man Besætninger af det smukke sortbrogede, frisiske Malkekvæg. — Ellers bestod Kreaturbestanden af mere eller mindre stærkt krydsede Korthornsblandinger. Som Helhed maa det fremhæves, at der i Sønderjylland hidtil er lagt mere Vægt paa Opdræt og Kødproduktion med Græsfedning i Marsken end paa Mælkeproduktion. Opdrættet syntes gennemgaaende talrigt og anlagt paa at udfylde de af Krigen skabte Huller i Besætningerne. Paa de store Græsningsfolde i Sønderjylland virkede det brogede og spættede Korthornskvæg særdeles oplivende i Landskabet.

Gaardene syntes gennemgaaende godt besat med Inventar. At der paa mange Gaarde ligefrem fandtes Lagre af saavel brugte som ubrugte Maskiner og Redskaber, anføres kun som et Kuriosum, og som en af de Maader, hvorpaa de sønderjydske Landmænd gjorde Forsøg paa med en Udsæd af Mark at høste Kroner. Af samme Grund saas ogsaa mange Steder Kunstgødningslagre paa Gaardene.

Det sønderjydske Landbrug har staaet ene og overladt til sig selv i alle de Aar, hvor Landbruget norden Aa har haft sin glansfulde Udvikling, theoretisk som praktisk. En Udvikling, der begyndte, da Ordene: „Hvad udadtil tabtes skal indadtil vindes“ tonede ud over Landet, og som blev baaret frem, dels af dygtige Videnskabsmænd, hvis Resultater paa mange Maader befordredes ud over Landet gennem Landbrugsskoler, Konsulenter o. s. v., og dels af fremragende Foregangsmand paa Landbrugets og Handelens

Omraade samt understøttet af rigelige Statsbevillinger til Fremme for landøkonomiske Formaal.

Naar det sønderjydske Landbrug i samme Tidsafsnit, trods Isolation i et fremmed Land, det nationale Tryk — og en dermed følgende mindre Bevægelighed for Landmandens Initiativ og Handlefrihed — og trods manglende offentlige Tilskud til landøkonomiske Formaal, har formaaet at kæmpe sig frem til en smuk Stilling, saa skyldes det ikke blot Sønderjydens Kraft og Udholdenhed, men ogsaa Landbrugets gode Afsætningsforhold. Selvom den sønderjydske Landmand før Krigen i mange Aar maaske har haft bedre Marked og mindst ligesaa gode Kaar som den danske, saa har det ikke paavirket hans Levesæt kendelig. Den aandelige Rørelse i ham, hans Førerstilling i Kampen for Modersmaalet og den fædrene Jord har holdt hans Idealer højt, hans Vilje stærk og hans Pande løftet. Den sønderjydske Landmands Fortid vil utvivlsomt stille ham betydelig gunstigere overfor en Ændring i Landbrugskonjunkturerne end mangan Landmand norden Aa, hvis Levefod er steget i en betænkelig Grad i det danske Landbrugs Gyldenaar.

Om den sønderjydske Landmand gælder det endnu, at „Jyden han er stærk og sejt“. Og naar han nu fra Overgangstidens løse Kronegæld kommer ind paa Realkreditens sunde og stabile Grundlag, staar han som en fri Mand i et frit Land og paa sin egen Jord med gode Muligheder til hurtigt at komme op paa Højde med de bedste af sine Kaldsfælder norden Aa.

Sønderjyllands Kreditforenings Udlaansvirksomhed har nu været i Gang i c. $\frac{1}{2}$ Aar, og i den Tid effektueret Laan til Beløb af godt 45 Mill. Kr. Det er jo en særdeles smuk Begyndelse, og der er al Grund til at tro, at Kreditforeningens Udvikling vil fortsætte i det samme grundfæstede og sunde Spor, som de øvrige danske Søkendeinstitutioner.

Der kunde jo spørges om dens Virkeomraade rummer Muligheder for en saadan Udvikling, og det er til Belys-

ning af dette Spørgsmaal interessant at anstille sammenlignende Betragtninger mellem Omraadet for Sønderjyllands Kreditforening og Omraadet for 2 af de til en saadan Sammenligning bedst egnede, ældre danske Kreditforeninger, nemlig Fyens og vest- og sønderjydsk Kreditforening. I den Anledning skal her paa Grundlag af Talmateriale fra Det statistiske Departement, som lige har udsendt Beretning vedrørende Tællinger i Sønderjylland, gives en tabellarisk Oversigt over de 3 Kreditforeningers Landomraade, belyst ved Opgivelse af Totalarealerne for de respektive Omraader, Ribe og Ringkøbing Amter, Odense og Svendborg Amter samt de 4 sønderjydske Amter, og nogle Tal for Arealbenyttelsen, Kreaturbestand og Befolkningsstæthed (udenfor Købstæderne). (Se Tabel II).

Tabellen, der ogsaa har Interesse ved paa Baggrund af Almenbilledet af Fyen at antyde, hvad Danmark rent materielt er vokset ved Genforeningen, taler iøvrigt for sig selv. Man ser, at Sønderjylland er c. 14 % større, men c. 49 % mindre end henholdsvis Fyens Amter og Ribe-Ringkøbing Amter; men medens godt 22 % af sidstnævnte Amter er ubenyttet Areal (Hede, Klitter m. m.), er dette kun Tilfældet med c. 0.4 % og 4 % af henholdsvis Fyens og Sønderjyllands Areal. En bedre Illustration af Bonitetsforholdene mellem de 2 sydjyske Kreditforeningers Omraade faas ved at betragte Hvedearalerne. I Ribe og Ringkøbing Amter er kun 0.03 % derimod i Sønderjylland 6.9 % af Kornarealet besaaet med Hvede¹⁾. Oversigten over Græsarealerne viser, at Sønderjyllands Landbrugsareal ikke er nær saa intensivt benyttet som Fyens, og at Driften i endnu højere Grad end i Sydvestjylland har været anlagt paa Kødproduktion med stort Opdræt og Sommerfedning. De 3 Omraaders Forskel i Produktivitet illustreres ogsaa

¹⁾ Naar Tabellen udviser, at Sønderjylland har en større Del af Kornarealet besaaet med Hvede end Fyen, maa det erindres, at Sønderjyllands Kornareal paa Grund af de store Græsarealer er relativt lille.

Tabel II

	Areal i km ²		Ubenyttet Land		Landbrugs-mæssigt benyttet Areal		Kornarealer		Hvedearealer		Grøntfoder, Græsning-arealer, Eng, Fælleder m. m.		Antal Kreaturer		Antal Indbyggere udenfor Købstæderne	
	km ²	% af Total-areal	km ²	% af Total-areal	km ²	% af Total-areal	km ²	% af Land-brugsareal	ha	% af Korn-areal	km ²	% af Land-brugsareal	1 000 Stk.	pr. 1 000 ha	1 000 Indb.	pr. 100 ha
Ribe og Ring-købing Amter	7 724	22.5	1 710	66	5 137	29	1 504	948	0.68	2 572	50	335 ¹⁾	43	203	26	
Odense og Svendborg Amter . .	3 475	0.4	3 111	90	3 111	39	1 285	7 960	6.2	917	30	260 ¹⁾	75	212	61	
De 4 sonderjydske Amter	3 953	4.2	168	87	3 422	27	907	6 236	6.0	1 982	58	250 ²⁾	65	134	34	

¹⁾ Middeltal for Tællinger i 1909 og 1914.

²⁾ Tællinger i 1912.

i nogen Grad af Kreaturbestanden pr. 100 ha, som i Sønderjylland er c. 50°, større end i Ribe og Ringkøbing Amter, men noget mindre end paa Fyen.

Naar man tager i Betragtning, at Vest- og sønderjydske Kreditforening kun har givet Laan i Landejendomme og her har haft Konkurrence af Nørrejyllands Kreditforening, samt at Fyens Kreditforening i sit Omraade har haft Konkurrence af Østifternes Kreditforening og for Landejendommens Vedkommende tillige af Creditkassen for Landejendomme i Østifterne, synes det, at Sønderjyllands Kreditforenings Udviklingsmulighed (Ret til Belaaning af saavel By- som Landejendomme i hele Omraadet samt Eneret til Belaaning af Landejendomme i den største og bedste Del af Omraadet, nemlig hele Østlandet) ikke staar tilbage for, hvad den har været for de to andre Kreditforeninger. Er Omraadet end betydeligt mindre end Ribe og Ringkøbing Amter, saa er Gennemsnitskvaliteten saa meget desto bedre.

Det har i denne Forbindelse sin Interesse at se, at Grundejere i Ribe og Ringkøbing Amter d. $\frac{1}{4}$ 1919 havde Kreditforeningslaan hos Vest- og sønderjydske Kreditforening til Beløb c. 187 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr., foruden hvad der skyldtes til Nørrejyllands Kreditforening, Husmandskreditforeningen og Kreditforeninger til Belaaning af Byejeendomme, hvilket vil sige et ret betydeligt Beløb. Paa samme Tidspunkt var Grundejeendomme i Fyens Amter — bortset fra Belaeningen i Husmandskreditforeningen — behæftet med Kreditforeningslaan til Beløb af c. 104 Mill. Kr. (nemlig c. 62 $\frac{1}{2}$ Mill. Kr. til Fyens Kreditforening, c. 32 Mill. Kr. til Østifternes Kreditforening og c. 9 Mill. i Creditkassen for Landejendomme). Det kan jo synes mærkeligt, at Kreditforeningsudlaanet paa Fyen er saa relativt lille i Forhold til, hvad det er i Ribe og Ringkøbing Amter. Dette hænger vel i nogen Grad sammen med, at Fyen har saa mange Fideikommisser og Stiftelser. Men naar I Td. Hartkorn, som det fremgaar af Talmaterialet fra Statistisk Departement, i Sydvestjylland bærer en c. dobbelt saa stor Prioritetsbyrde

som paa Fyen, saa skyldes dette dog i overvejende Grad, at saa megen af Sydvestjyllands Jord er opdyrket og kultiveret siden Skyldsætningen i Hartkorn, og at 1 Td. boniteret Areal til en vis Grad bliver desto højere belaaet jo ringere Jordens Kvalitet er.

Sammenholder man, hvad der ovenfor er anført om Kreditforeningsudlaan i de 2 ældre Kreditforeningers Omraade, med det førnævnte Beløb paa 100 Mill. Mark Kreditforeningsmidler, som var anbragt i 1. Zone ved Krigens Slutning, saa maa man vel lægge Mærke til, at disse 100 Mill. Mark — paa Grund af den nationale Modsætning, der bestod mellem de fleste Landmænd og nævnte tyske Kreditinstitutioner — kun giver et relativt stærkt formindsket Billede af de sønderjydske Landejendommers Panteværdi. Ser man endvidere paa, at Sønderjyllands Kreditforening i Løbet af et halvt Aar kan opvise et Udlaan paa godt 45 Mill. Kr., uden at de behæftede Ejendommers Laanegrænse, som foran paapeget, gennemsnitlig paa langt nær er naaet, saa kan man ogsaa her skønne, at Omraadet for den nye Kreditforening giver denne tilstrækkelige Udviklingsmuligheder.

Befolkningstætheden (Tabellens Tal er fra 1911, for Sønderjyllands Vedkommende fra 1910) afspejler jo ogsaa i nogen Grad et Landomraades prioritetsbærende Evne, og i saa Henseende staar Sønderjylland, om end noget bedre end Ribe og Ringkøbing Amter, dog betydelig under Fyen. Men Befolkningstallet i Sønderjylland, som jo har stagneret stærkt under Fremmedherredømmet, vil nu, hvor Initiativ og Virkelyst atter kan blomstre frit, sandsynligvis gaa en betydelig Udvikling i Møde, saavel i By som paa Land. Til Støtte for denne Udvikling er det af afgørende Betydning, at den fornødne Kapital skaffes til Veje til Ydelse af Realkredit, saaledes som det er tilstræbt ved Oprettelsen af Sønderjyllands Kreditforening.